

ข่าวสารด้านการเกษตรสหภาพยุโรป

สถานการณ์ | กฎระเบียบ | แนวโน้มในตลาดอาหารและสินค้าเกษตรยุโรป

ปัญหาขยะพลาสติกในสหภาพยุโรปและความท้าทาย สำหรับภาคอุตสาหกรรมอาหารและเครื่องดื่ม

สหภาพยุโรปมีจำนวนขยะพลาสติกมากถึง 26 ล้านตัน/ปี (ประมาณ 16 ล้านตัน มาจากบรรจุภัณฑ์ต่าง ๆ อาทิ กล่องอาหาร ขวด แก้วน้ำ ขวดพลาสติก ฯลฯ) โดยมีเพียงร้อยละ 30 ที่สามารถนำรีไซเคิลได้ ในขณะที่พลาสติกอื่น ๆ จะถูกกำจัดด้วยการเผา (ร้อยละ 39) หรือฝังกลบ (ร้อยละ 31) ปัญหาขยะพลาสติกจำนวนมากที่เพิ่มขึ้นทุกปี ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทรัพยากรที่ใช้ในการผลิตผลิตภัณฑ์พลาสติกและกำจัดขยะ ไม่ว่าจะเป็นเชื้อเพลิงฟอสซิล น้ำ และพลังงาน นอกจากนี้ ขยะพลาสติกที่ไม่ได้ถูกคัดแยกหรือกำจัดอย่างถูกวิธี จะก่อให้เกิดผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม สร้างมลพิษในดิน น้ำ และอากาศ ทำให้เกิดภาวะโลกร้อน รวมทั้งเป็นอันตรายต่อสุขภาพมนุษย์และสัตว์

เมื่อปี 2561 สหภาพยุโรปออก “ยุทธศาสตร์พลาสติก (European Plastics Strategy)” โดยมุ่งปรับเปลี่ยนวิธีการออกแบบ การใช้ การผลิต และการรีไซเคิลผลิตภัณฑ์พลาสติกในสหภาพยุโรป โดยเน้นการออกแบบที่ดีขึ้น การเพิ่มอัตราการรีไซเคิลพลาสติก การสนับสนุนการรีไซเคิล และการพัฒนาคุณภาพผลิตภัณฑ์ ซึ่งจะเป็นการเสริมสร้างอุตสาหกรรมพลาสติกในสหภาพยุโรปให้มีความยืดหยุ่นและมีศักยภาพในการแข่งขัน ยุทธศาสตร์ดังกล่าวเป็นหนึ่งในมาตรการในการขับเคลื่อนสหภาพยุโรปไปสู่ระบบเศรษฐกิจที่ทันสมัย มีคาร์บอนต่ำ ใช้ทรัพยากรและพลังงานอย่างมีประสิทธิภาพ รวมทั้งสอดคล้องกับเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน และข้อตกลงปารีสเพื่อแก้ไขปัญหาการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ

เมื่อเดือนมีนาคม 2562 สหภาพยุโรปลงมติผ่าน “ร่างข้อบังคับเรื่องพลาสติกแบบใช้ครั้งเดียวทิ้ง (Single-Use Plastics Directive)” โดยมีสาระสำคัญดังนี้

- ยกเลิกการใช้ผลิตภัณฑ์พลาสติกแบบใช้ครั้งเดียวทิ้ง ประเภทที่มีผลิตภัณฑ์ทางเลือกอื่น ๆ ในตลาดที่สามารถใช้ทดแทนกันได้ อาทิ แก้วน้ำ ส้อม มีด ช้อน จาน หลอดพลาสติก ไม้คนเครื่องดื่ม แก้วลูกโป่ง รวมทั้งภาชนะบรรจุอาหารและเครื่องดื่มที่ทำมาจากพลาสติกโพลีสไตรีนชนิด Expanded Polystyrene และผลิตภัณฑ์ที่ทำมาจากพลาสติกย่อยสลายได้จำพวก Oxo-degradable plastic ซึ่งจะมีผลบังคับใช้ตั้งแต่วันที่ 3 กรกฎาคม 2564 เป็นต้นไป

- ลดการใช้พลาสติกแบบใช้ครั้งเดียว ประเภทที่ยังไม่มีผลิตภัณฑ์ทางเลือกอื่นที่สามารถใช้ทดแทนกันได้ อาทิ แก้วน้ำและฝาปิดพลาสติก ภาชนะใส่อาหารพร้อมทาน รวมทั้งกำหนดให้แสดงฉลากหรือเครื่องหมายที่ชัดเจนบนบรรจุภัณฑ์ หรือบนผลิตภัณฑ์พลาสติกแบบใช้แล้วทิ้ง เพื่อให้ผู้บริโภคทราบข้อมูล ประเภท และวิธีการจัดการขยะดังกล่าวอย่างเหมาะสม

- ตั้งเป้าหมายจัดเก็บและคัดแยกขวดพลาสติกไปรีไซเคิลเพิ่มขึ้นจากร้อยละ 77 ในปี 2568 เพิ่มขึ้นเป็นร้อยละ 90 ภายในปี 2572 และกำหนดให้ขวดพลาสติก PET ต้องมีส่วนประกอบของพลาสติกรีไซเคิลอย่างน้อยร้อยละ 25 ภายในปี 2568 และเพิ่มขึ้นเป็นร้อยละ 30 ภายในปี 2573

- ขยายขอบเขตความรับผิดชอบของผู้ผลิต (Extended producer responsibility : EPR) ให้ครอบคลุมการจัดการของเสียที่เกิดจากผลิตภัณฑ์ ซึ่งมีผลบังคับใช้ตั้งแต่วันที่ 31 ธันวาคม 2567 เป็นต้นไป

กฎระเบียบภาษีพลาสติกของสหภาพยุโรป (EU plastic levy) ซึ่งมีผลบังคับใช้ตั้งแต่วันที่ 1 มกราคม 2564 เป็นต้นไป เป็นส่วนหนึ่งของแผนฟื้นฟูเศรษฐกิจสหภาพยุโรป (EU Recovery Plan) เพื่อช่วยเหลือภาคส่วนที่ได้รับผลกระทบจากวิกฤติการณ์ COVID-19 โดยประเทศสมาชิกจะต้องจ่ายเงินเพื่อเป็นงบประมาณให้แก่สหภาพยุโรป ซึ่งคำนวณจากน้ำหนักขยะบรรจุภัณฑ์พลาสติกประเภทที่รีไซเคิลไม่ได้ (non-recycled plastic waste) ในอัตรา 0.80 ยูโร/กิโลกรัมหรือ 800 ยูโร/ตัน โดยประเทศสมาชิก สามารถพิจารณารูปแบบการจ่ายดังกล่าวได้ ไม่ว่าจะเป็นจากงบประมาณแผ่นดิน หรือใช้วิธีเรียกเก็บภาษีพลาสติกในประเทศ อาทิ จากผู้ผลิต ผู้ประกอบการ หรือผู้จำหน่ายบรรจุภัณฑ์พลาสติกที่รีไซเคิลไม่ได้ ฯลฯ ทั้งนี้ คาดว่าการเก็บภาษีพลาสติกดังกล่าวจะสร้างรายได้ให้แก่สหภาพยุโรปประมาณ 6,000 - 8,000 ล้านยูโร/ปี

กฎระเบียบภาษีพลาสติกนอกจากส่งผลดีต่อการลดขยะพลาสติก กระตุ้นให้มีการรีไซเคิลพลาสติกเพิ่มมากขึ้น และปกป้องสิ่งแวดล้อมแล้ว เงินที่ประเทศสมาชิก ต้องจ่ายให้แก่สหภาพยุโรปทุกปีจะถูกรวมเป็นส่วนหนึ่งของกองทุนฟื้นฟูเศรษฐกิจสหภาพยุโรป และงบประมาณระยะยาวของสหภาพยุโรป (MFF 2021 - 2027) เพื่อสนับสนุนการพัฒนาไปสู่เส้นทางที่ยั่งยืน มีความยืดหยุ่น และสอดคล้องกับแผนเศรษฐกิจหมุนเวียน

ผลกระทบจากการจัดเก็บภาษีพลาสติกนั้นยังไม่มี ความชัดเจน ซึ่งขึ้นอยู่กับวิธีที่ประเทศสมาชิก เลือกใช้ อาทิ ออسترเรียใช้งบประมาณแผ่นดินในการจ่ายค่าภาษี เพื่อไม่ให้ส่งผลกระทบต่อภาคธุรกิจหรือผู้บริโภค ในขณะที่ประเทศอิตาลีและสเปนใช้วิธีเรียกเก็บภาษีจากผู้ผลิต ผู้นำเข้า หรือผู้จัดหาบรรจุภัณฑ์พลาสติกที่รีไซเคิลไม่ได้ โดยยึดหลักผู้ก่อมลพิษควรเป็นผู้จ่ายเงิน (polluter pays' principle)

ความท้าทายต่อภาคอุตสาหกรรมอาหารและเครื่องดื่ม

กฎระเบียบและมาตรฐานบรรจุภัณฑ์พลาสติกของสหภาพยุโรปมีแนวโน้มที่จะเข้มงวดมากยิ่งขึ้น โดยในปี 2564 สหภาพยุโรปจะมีการบังคับใช้กฎระเบียบจำนวน 2 เรื่อง ได้แก่ กฎระเบียบว่าด้วยการยกเลิกการใช้

พลาสติกแบบใช้ครั้งเดียวทิ้งประเภทที่มีทางเลือกอื่น ๆ ในตลาดทดแทนกันได้ และกฎระเบียบว่าด้วยการเก็บภาษีขยะบรรจุภัณฑ์พลาสติกประเภทที่รีไซเคิลไม่ได้ นอกจากนี้ ยุทธศาสตร์พลาสติกของสหภาพยุโรปยังกำหนดให้ภายในปี 2568 ขยะบรรจุภัณฑ์พลาสติกอย่างน้อยร้อยละ 50 จะต้องสามารถนำไปรีไซเคิลได้ และเพิ่มขึ้นเป็นร้อยละ 55 ภายในปี 2573 รวมทั้งภายในปี 2573 บรรจุภัณฑ์พลาสติกที่ใช้ในสหภาพยุโรปทั้งหมดควรได้รับการออกแบบให้สามารถรีไซเคิลหรือนำกลับมาใช้ใหม่ได้

ผู้ประกอบการที่เกี่ยวข้องในห่วงโซ่อุปทานไม่ว่าจะเป็นผู้ผลิตพลาสติก อุตสาหกรรมอาหารและเครื่องดื่มที่ใช้บรรจุภัณฑ์ พลาสติก หรือผู้จำหน่ายจะต้องเตรียมพร้อมในการรับมือและปรับตัวในการใช้บรรจุภัณฑ์อาหารที่มีความยั่งยืน (sustainable food packaging) ดังนี้

1. หลีกเลี่ยงหรือลดการใช้บรรจุภัณฑ์พลาสติก (Prevention/Reduction of packaging)

โดยลดหรือยกเลิกการใช้พลาสติกห่อหุ้ม อาหารโดยไม่จำเป็น ซึ่งเป็นวิธีที่ดีที่สุดในการลดผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม การปล่อยก๊าซเรือนกระจก และลดการใช้ทรัพยากร โดยจะต้องไม่เป็นการทำให้คุณภาพหรือความปลอดภัยของอาหารลดลง

2. บรรจุภัณฑ์ที่นำกลับมาใช้ซ้ำได้ (Reuseable packaging)

โดยออกแบบบรรจุภัณฑ์ให้หมุนเวียนกลับมาใช้ใหม่ได้หลายครั้ง ซึ่งช่วยลดขยะพลาสติก ลดต้นทุนระยะยาวของธุรกิจ และสอดคล้องกับแนวคิด เศรษฐกิจหมุนเวียน

3. พลาสติกรีไซเคิล (Recycle plastics)

เพิ่มสัดส่วนการใช้พลาสติกรีไซเคิลในบรรจุภัณฑ์ ในขณะเดียวกันจะต้องคำนึงถึงการรักษาคุณภาพ ลดความสูญเสียอาหาร และความปลอดภัยของผู้บริโภคเป็นหลัก

4. ใช้วัสดุทดแทน (Alternative materials)

วัสดุทดแทนพลาสติกที่ผลิตจากชีวมวลเส้นใยหรือสารสกัดจากธรรมชาติที่ย่อยสลายได้ อาทิ พลาสติกชีวภาพที่ผลิตจากเศษปลาเหลือทิ้งและสาหร่ายทะเล พลาสติกชีวภาพ Polylactic acid ที่ผลิตจากข้าวโพด มันสำปะหลังหรืออ้อย และฟิล์มห่ออาหารที่ผลิตจากพอลิเมอร์ชีวภาพในกลุ่มคาร์โบไฮเดรตและโปรตีน

การใช้วัสดุทดแทนเป็นทางเลือกที่ยั่งยืน ซึ่งช่วยแก้ปัญหาพลาสติกแบบใช้ครั้งเดียวทิ้ง สนับสนุนการใช้ทรัพยากรหมุนเวียน และมีส่วนช่วยสร้างมูลค่าเพิ่มจากของเสีย/ขยะในห่วงโซ่อุปทานอาหาร

5. บรรจุภัณฑ์อัจฉริยะ (Smart/intelligent packaging)

ปัจจุบันสหภาพยุโรปได้มีการพัฒนาบรรจุภัณฑ์อัจฉริยะที่ช่วยยืดอายุและรักษาคุณภาพอาหาร ควบคุมการเจริญเติบโตของแบคทีเรียหรือเชื้อรา และดูดซับความชื้นหรือกำจัดก๊าซที่เกิดขึ้น เพื่อลดการสูญเสียอาหาร (food waste) นอกจากนี้ บรรจุภัณฑ์อัจฉริยะที่ผนวกเทคโนโลยีบาร์โค้ด QR code และ RFID (Radio Frequency Identification System) ยังมีประโยชน์ในการติดตามและควบคุมสภาพการเก็บรักษาอาหาร ตั้งแต่สถานที่ผลิตไปจนถึงมือผู้บริโภค ตลอดจนให้ข้อมูลเกี่ยวกับการคัดแยกขยะและรีไซเคิลที่เหมาะสม เพื่อลดผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม

ตัวอย่างบรรจุภัณฑ์อาหารที่ยั่งยืน (Sustainable food packaging)

ซอสมะเขือเทศ Heinz บรรจุในขวดพลาสติกชีวภาพ (Bio-PET based bottles)

กล่องผลไม้เบอร์รี่ผลิตจากพลาสติก recycle PET (rPET) 100%

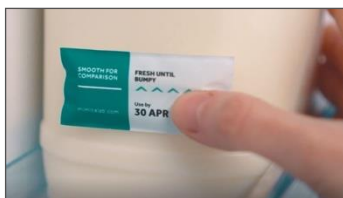

บรรจุภัณฑ์ของบริษัท Sabert (เบลเยียม) ที่ผลิตจากเส้นใยพืช มีความแข็งแรง ทนความร้อน ย่อยสลายได้ และช่วยยืดอายุอาหาร

พลาสติกชีวภาพจากเศษผักผลไม้ โดยใช้สารเซลลูโลสที่ผลิตจากแบคทีเรียและยีสต์ สามารถใช้แทนถุง จาน ชาม พลาสติกแบบใช้ครั้งเดียวทิ้ง

ฉลากอัจฉริยะ Mimica (อังกฤษ) ใช้ติดบนบรรจุภัณฑ์เนื้อสัตว์ นม หรือผักผลไม้ เพื่อบ่งบอกความสดใหม่ของอาหารหรือเครื่องดื่มได้แม่นยำกว่าการดูจากวันที่หมดอายุ

ในภาพรวมกฎระเบียบและมาตรฐานบรรจุภัณฑ์พลาสติกของสหภาพยุโรปจะมีแนวโน้มเข้มงวดมากยิ่งขึ้น เพื่อลด/ยกเลิกการใช้พลาสติกแบบใช้ครั้งเดียวทิ้ง และเปลี่ยนไปสู่การใช้บรรจุภัณฑ์พลาสติกที่ผลิตจากวัสดุธรรมชาติหรือรีไซเคิลเพิ่มขึ้น นอกจากนี้ กระแสของผู้บริโภคในยุโรปที่ให้ความสำคัญต่อผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมจากพลาสติก จะเป็นแรงขับเคลื่อนให้ผู้ประกอบการอาหารและเครื่องดื่มต้องเร่งพัฒนาบรรจุภัณฑ์ที่มีความยั่งยืน

นอกจากการรักษาคุณภาพและความปลอดภัยอาหารแล้ว บรรจุภัณฑ์อาหารที่ทำมาจากพลาสติกจะต้องให้ความสำคัญกับผลกระทบในมิติต่าง ๆ ตลอดทั้งวงจรชีวิต (life cycle) ตั้งแต่การผลิตไปจนถึงการกำจัดขยะ อาทิ การปล่อยก๊าซคาร์บอน มลพิษ การใช้น้ำ พลังงาน และเชื้อเพลิง โดยจะต้องหลีกเลี่ยงการใช้บรรจุภัณฑ์ที่ส่งผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม และสนับสนุนบรรจุภัณฑ์ที่ “คำนึงถึงหลักการหมุนเวียน ลดการใช้ทรัพยากร ลดการสร้างขยะ และเพิ่มประสิทธิภาพของบรรจุภัณฑ์” ที่สามารถนำกลับมาใช้ซ้ำและการรีไซเคิลได้อย่างยั่งยืน

การพัฒนาบรรจุภัณฑ์ที่ยั่งยืนอาจเป็นการสร้างภาระต้นทุนให้แก่ผู้ประกอบการ ในขณะที่เป็นแนวทางในการส่งเสริมภาพลักษณ์ที่ดีให้แก่ภาคธุรกิจต่อด้านความรับผิดชอบต่อสังคม มีส่วนร่วมแก้ไขปัญหาขยะรวมทั้งปกป้องสิ่งแวดล้อมและทรัพยากรธรรมชาติ

การบังคับใช้กฎระเบียบพลาสติกของสหภาพยุโรปอาจส่งผลกระทบต่อการส่งออกสินค้าของประเทศที่สามในอนาคต โดยประเทศสมาชิกอาจนำเงื่อนไขการขยายขอบเขตความรับผิดชอบของผู้ผลิต (EPR) มาใช้ ซึ่งจะทำให้ผู้ประกอบการอาหารและเครื่องดื่มของประเทศที่สามต้องจ่ายภาษีสำหรับการส่งออกบรรจุภัณฑ์พลาสติกประเภทที่รีไซเคิลไม่ได้ ดังนั้น ผู้ประกอบการไทยอาจต้องพิจารณาความเหมาะสมในการติดตามความคืบหน้า/ศึกษากฎระเบียบ/มาตรฐานบรรจุภัณฑ์อาหารของสหภาพยุโรปอย่างใกล้ชิด เพื่อหลีกเลี่ยงปัญหาการส่งออกสินค้าเกษตรและอาหารไปยังสหภาพยุโรป

ศึกษารายละเอียดเพิ่มเติมได้ที่ :

- Directive (EU) 2019/904 on the reduction of the impact of certain plastics on the environment
- Recycling food packaging & food waste in plastics revolution study